

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wyższa Szkoła Handlowa
im. Bolesława Markowskiego
w Kielcach

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PRAKTYCZNY PEDAGOG

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

PEDAGOGIKA OGÓLNA

Krystyna Stępień

Cechy wychowania

Złożoność wychowania

O złożoności procesu wychowania łatwo się przekonać choćby na podstawie niektórych teorii psychologicznych, tłumaczących mechanizm regulacji zachowań ludzkich (por. J. Koziński, 1995). Współcześnie większość z nich łączy przekonanie, iż zachowanie człowieka zależy zarówno od uwarunkowań zewnętrznych (w tym także oddziaływań wychowawczych), jak i uwarunkowań wewnętrznych, czyli osobistych przeżyć i doświadczeń człowieka, a więc jego potrzeb, aspiracji, motywów, dążeń oraz od funkcjonowania jego organizmu łącznie z centralnym systemem nerwowym i układem gruczołów dokrewnych. Również wszystko to, co oddziałuje na człowieka z zewnątrz, wpływa na ogół — jak się podkreśla — w sposób okrężny, tj. przez jego uwarunkowania wewnętrzne. Takim uwarunkowaniom podlega także proces wychowania, i to niezależnie od tego, czy się w nim dostrzega charakter interwencyjny, czy też proces samorzutnego rozwoju. W każdym wypadku mamy, bowiem do czynienia z takim samym lub podobnym mechanizmem regulacji ludzkich zachowań. Wysoki stopień złożoności procesu wychowania ukazuje przedstawienie go również jako procesu adaptacji do obowiązujących norm postępowania. W tym znaczeniu wychowanie nie jest jedynie przekazywaniem, nabywaniem i stosowaniem tego typu norm. Polega ono z jednej strony na asymilacji, tj. przyswajaniu, nowych norm, które podlegają odpowiedniemu przeobrażeniu pod wpływem norm uprzednio poznanych i mniej lub bardziej uwewnętrznionych (uznanych za własne), a z drugiej — na akomodacji, czyli przystosowaniu się tych ostatnich do norm dopiero, co nabytych. Przeobrażenia te są podobne do tych, które mają miejsce w wypadku uczenia się jako procesu adaptacyjnego w ujęciu J. Piageta (1980). Złożoność wychowania — w porównaniu z wyjaśnianym w ten sposób procesem uczenia się — jawi się jednak z jeszcze większą ostrością, gdy uświadomimy sobie, że w wychowaniu chodzi nie tylko o zapamiętanie i rozumienie pożądanых wychowawczo norm postępowania, lecz także o pełną ich akceptację i uwewnętrznienie, a więc uczynienie z nich przewodniej idei w codziennym postępowaniu jednostki. W ten sposób nabywane przez wychowanka normy są przetwarzane w swoiście rozumiane przez niego dyrektywy lub zasady własnego postępowania.

Intencjonalność wychowania

Inną powszechnie wymienianą cechą wychowania jest jego intencjonalność. Oznacza ona, iż wychowawca jest świadomy celów, jakie pragnie realizować w wyniku planowo

organizowanej działalności wychowawczej. Chodzi tu o działalność zawodowych wychowawców, specjalnie przygotowanych do pełnienia swej funkcji i należycie znających cele, które warto realizować w procesie wychowania. Wydaje się jednak, iż także u niezawodowych wychowawców intencjonalność wpływów nie jest bez znaczenia i że nawet tam, gdzie cele wychowania nie są wyraźnie zwerbalizowane, znajdują swój wyraz w postępowaniu wychowawczym. Na przykład rodzice, którzy nie zawsze wystarczająco jasno i dokładnie uświadamiają sobie cele wychowania, zdają sobie sprawę z intencjonalnością i własnych poczynań wychowawczych choćby dzięki tradycji rodzinnej. Pragną zazwyczaj, aby ich dzieci były zaradne życiowo, okazywały szacunek innym ludziom, by były odpowiedzialne i rzetelne w pracy, miały odwagę przyznać się do błędów, by można było na nich polegać itp.

Zatem warto pamiętać, że wychowanie obejmuje wyłącznie wpływy intencjonalne, czyli świadomie ukierunkowane, których celem jest oddziaływanie na rozwój zwłaszcza społeczny i moralny wychowanków lub wspomaganie ich w tym rozwoju. W tym drugim przypadku — o czym była mowa wcześniej — wprawdzie cele wychowania sprowadza się głównie do naturalnego i spontanicznego rozwoju dzieci i młodzieży, ale nie rezygnuje się z ich uświadomienia sobie. Zakłada się, iż poprzez naturalny i spontaniczny rozwój jest również możliwa realizacja przewidywanych celów wychowawczych, jak w sytuacji wychowania bezpośredniego.

Na ogół wszystkie osoby zajmujące się działalnością wychowawczą nie rezygnują z pewnego namysłu nad związanymi z nią celami (najbardziej elementarnym celem wychowania jest nie szkodzić swym wychowankom). Z reguły bowiem wychowaniem jest zawsze takie oddziaływanie, które ma na uwadze ich ogólne dobro i normalny rozwój. Zatem intencjonalność charakteryzuje także działalność wychowawczą, w której wywieranie wpływów ogranicza się jedynie do towarzyszenia w rozwoju i samorealizacji wychowanków lub gdy się świadomie zakłada wycofywanie się wychowawcy z pozycji kierowniczej w miarę jak podopieczni się usamodzielniają i przyjmują odpowiedzialność za własny rozwój.

Prawie wszyscy uczeni zajmujący się wychowaniem podkreślają mniej lub bardziej świadomy charakter wszelkich na uwadze ich ogólne dobro i normalny rozwój. Zatem intencjonalność charakteryzuje także działalność wychowawczą, w której wywieranie wpływów ogranicza się jedynie do towarzyszenia w rozwoju i samorealizacji wychowanków lub gdy się świadomie zakłada wycofywanie się wychowawcy z pozycji kierowniczej w miarę jak

podopieczni się usamodzielniają i przyjmują odpowiedzialność za własny rozwój. Prawie wszyscy uczeni zajmujący się wychowaniem podkreślają mniej lub bardziej świadomy charakter wszelkich wpływów wychowawczych. Nie oznacza to jednak, iż intencjonalność wychowania nie niesie z sobą również pewnych problemów. Chodzi przede wszystkim o to, aby przesadna świadomość celów — zwłaszcza tych mało realnych i nieliczących się z możliwościami rozwojowymi wychowanków — nie stwarzała jedynie próżnej gry pozorów. Kwestią otwartą jest też to, czy nadmierne kierowanie rozwojem, zgodnie z ustalonymi wcześniej celami, nie odzwyczai dzieci i młodzież od ponoszenia odpowiedzialności za własny rozwój, a także czy mamy prawo narzucać im określony styl życia, nie stwarzając przy tym możliwości wyboru.

Interakcyjność wychowania

Podstawową cechą wychowania jest tzw. interakcyjność. Oznacza to, iż proces wychowawczy zwykle ma miejsce w sytuacji interakcji, tj. współdziałania ze sobą wychowawcy i wychowanka. Współdziałanie to odbywa się na zasadzie wzajemności lub — używając terminologii cybernetyki — polega na sprzężeniu zwrotnym, czyli oddziaływaniu, co najmniej dwukierunkowym. Błędem jest, zatem — jak to czyniono w pedagogice tradycyjnej — upatrywanie w wychowanku jedynie przedmiotu oddziaływań wychowawcy, a w tym drugim dostrzeganie wyłącznie podmiotu własnych działań wychowanka. W procesie, wychowawczym każdy z partnerów jest zarówno podmiotem, jak i przedmiotem oddziaływań, a więc także wychowawca podlega wpływom ze strony wychowanka.

Wychowanie rozumiane jako proces interakcyjny zakłada przede wszystkim, iż wychowanek nie jest i nie może być jedynie biernym odbiorcą wpływów wychowawczych. Nie tylko, bowiem im podlega, lecz także jest w stanie odpowiednio na nie zareagować i być ich nośnikiem w formie reakcji na oddziaływania ze strony wychowawcy. Słusznie, więc uznaje się go za równoprawnego partnera w procesie wychowawczym. Wprawdzie w porównaniu z wychowawcą jest z reguły partnerem mniej doświadczonego, ale nigdy nie da się go wykluczyć jako ważnego ogniwa istniejącej interakcji. Z reguły jest „istotą aktywną, asymilującą składniki oddziaływań i włączającą je do systemu własnych czynności zgodnie ze swoimi możliwościami rozwojowymi” (M. Przetacznik--Gierowska, 1994, s. 33).

Można, więc powiedzieć, że proces wychowawczy jest tym skuteczniejszy, im bardziej sprzyja aktywizowaniu i usamodzielnieniu wychowanka oraz im częściej wychowawcy na tym zależy w dalszych z nim kontaktach. Nie wolno jej lekceważyć, gdyż w przeciwnym razie

proces wychowania przestanie być interakcją, a stanie się jednokierunkowym oddziaływaniem, prowadzącym konsekwentnie do instrumentalnego traktowania wychowanka.

Interakcyjny charakter wychowania szczególnie wysokie wymagania stawia również przed wychowawcą. Skuteczność wychowania jako procesu interakcji zależy bowiem nie tylko od wyzwalania aktywności wychowanka, lecz w niemałym stopniu także od tego, co jest w stanie zaoferować mu wychowawca, oraz od tego, co reprezentuje on jako człowiek podlegający — tak samo jak wychowanek — prawu ciągłego rozwoju i samodoskonalenia się.

Interakcyjność wychowania wiąże się także z umożliwianiem wychowankowi nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi, zwłaszcza z rówieśnikami. Organizowane w tym celu kontakty czy spotkania są nieodłącznym elementem wychowania jako procesu interakcyjnego. W tym sensie charakter interakcji musi posiadać również samowychowanie. Bez kontaktów z innymi nie miałyby ono sensu, byłoby jawną ucieczką od życia oraz od odpowiedzialności za siebie i innych.

Relatywność wychowania

Niebagatelną cechą wychowania jest jego relatywność. Wiąże się ona z trudnościami, jakich następuje przewidywanie skutków oddziaływań wychowa wychowawczych. Na ogół przewidywanie takie ma charakter stwierdzeń raczej hipotetycznych niż kategoriowych. Wynika to w znacznej mierze z zarysowanej wcześniej złożoności procesu wychowania, a także ze złożonej dynamiki osobowości ludzkiej. Zdawał sobie z tego sprawę Florian Znaniecki. Według niego, osobowość nie daje się kształtować w sposób celowy i planowy, ponieważ sama (niejako ze swej natury) znajduje się w ciągłym rozwoju i jest poddawana przeróżnym wpływom z zewnątrz.

Wychowanie jest tylko jednym z wielu rodzajów wpływów jakim jest poddawany wychowanek. „Nigdy nie jest tak — pisze B. Sucho-dolski (1985, s. 12) — aby wychowawca był sam z wychowankiem, aby go kształtował jak rzeźbiarz swoje dzieło. Jest zawsze tak, że wychowawca ma mniej lub bardziej jawnych współników: dom i życie albo czasem dom i ulicę; one współkształtują wychowanka, za którego losy instytucja wychowawcza i zatrudnieni w niej fachowcy mają ponosić odpowiedzialność”.

Wśród czynników wywierających — poza wychowaniem — znaczący wpływ na psychikę i zachowanie dzieci i młodzieży pozostają niewątpliwie: wywierające niezamierzone wpływy środowisko rówieśnicze i lokalne oraz środki masowego przekazu. Mamy tu do czynienia ze

zjawiskiem socjalizacji i inkulturacji lub z rozwojem samorządowym i niezorganizowanym. Wpływy socjalizacyjno-inkulturacyjne są tak przemożne, iż niejednokrotnie trudno byłoby rozstrzygać, co jest rzeczywiście zasługą wychowania, a co wynikiem socjalizacji i inkulturacji. Dotyczy to również uwarunkowań związanych z sytuacją gospodarczą i społeczno-polityczną kraju. Wiedział już o tym m.in. C. A. Helvetius (1959, s. 141), według którego „sztuka wychowania we wszystkich krajach tak ściśle wiąże się z formą rządów, że nie można chyba wprowadzić żadnej zasadniczej zmiany w systemie edukacji, nie zmieniając jednocześnie ustroju państwa”. Wpływy socjalizacji doceniała u nas szczególnie R. Miller (1981), która w wychowaniu upatrywała nade wszystko interwencji w proces socjalizacji.

Dla rozwoju dzieci i młodzieży nie zawsze najistotniejsze jest to, co stanowi bezpośredni wynik wychowania jako oddziaływania zamierzonego. Niekiedy większy wpływ wywiera to, co się dzieje wokół owego procesu, w tym zwłaszcza całokształt wpływów socjalizacyjno-inkulturacyjnych. Dlatego nie sposób zrozumieć wychowania bez ścisłych jego powiązań z szeroko rozumianym procesem socjalizacji. Nie jest to jednak łatwe, ponieważ granice między wychowaniem a socjalizacją są na ogół płynne, trudne do ustalenia zwłaszcza w konkretnych warunkach oddziaływań. Dlatego ciągle jeszcze niewiele wiemy o rzeczywistych skutkach wychowania. „Brak też prac — jak pisze M. Przetacznik-Gierowska (1994, s. 23) — które ukazywałyby od strony psychologicznej przebieg procesu wychowania, kolejne etapy wywierania wpływu wychowawczego na jednostkę, drogi i sposoby, jakimi dochodzi się skutecznie do osiągnięcia zamierzonych wyników wychowania”.

Długotrwałość wychowania

Inną ważną cechą wychowania jest jego długotrwałość. Właściwość ta sugeruje, iż każdy człowiek podlega przemianom własnej osobowości niemal przez całe życie. Dlatego o wychowaniu można mówić nie tylko w odniesieniu do dzieci i młodzieży, lecz także wobec osób dorosłych. Nawet ludzie w podeszłym wieku są w stanie się czegoś nauczyć i wewnętrznie się przeobrazić. Nic więc dziwnego, że coraz popularniejsza staje się tzw. edukacja permanentna, zwłaszcza w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej; dużą wagę przywiązuje się tam zarówno do szkolenia i samokształcenia ludzi dorosłych, jak też ich rozwoju w sferze osobowości i kontaktów interpersonalnych.

Długotrwałość przypomina o konieczności dokonywania zmian w procesie wychowawczym nie tylko w osobowości wychowanków, Bankiem u samych wychowawców. W tym znaczeniu jest ona wyzwaniem dla wychowawcy i zobowiązaniem do ustawicznego doskonalenia

własnej osobowości. Apeluje do niego, aby — oprócz tego, że pełni on w procesie wychowania funkcję przewodnika, doradcy, inspiratora — stawał się również wychowankiem swych wychowanków, aby nie zapominał, że może się od nich wiele nauczyć. Zdarza się też, iż więcej od nich otrzymuje, niż jest w stanie im dać. Zatem pełniona przez niego funkcja wychowawcza nie oznacza końca jego własnego rozwoju, jest jego kontynuacją na coraz to wyższym poziomie.

Długotrwałość wychowania łączy się także z systematycznością. Ma to doniosłe znaczenie dla ciągłego pogłębiania i przetrwania osiągniętych wyników. Dłuższe przerwy w procesie wychowawczym niosą z sobą ryzyko nie tylko zaprzepaszczenia tego, co już się udało osiągnąć, lecz nierzadko mogą grozić także niebezpieczeństwem wyraźnego cofania się w rozwoju społeczno-moralnym wychowanków.

Opisane cechy wychowania, czyli zarówno jego złożoność, intencjonalność i interakcyjność, jak też relatywność i długotrwałość, umożliwiają lepsze zrozumienie tego pojęcia. Dalekie jednak są z pewnością od pełnej jego charakterystyki. Ta wymaga na pewno dalszych dociekań i badań naukowych, pomimo pewnego postępu w tym zakresie (por. *Współczesne konteksty wychowania...*, 2002).

MAPA POJĘCIOWA (ang. Concept Maps)

Metoda „mapa pojęciowa” zwana również „mapą mentalną”, „mapą myśli” służy do wizualnego opracowania pojęcia z wykorzystaniem rysunków, symboli, wycinków, krótkich słów, zwrotów i haseł.

Twórcą metody jest Tony Buzan (ur. 1942 w Londynie) - jeden z największych światowych autorytetów z dziedziny mózgu i technik uczenia się. Jest konsultantem agend rządowych oraz międzynarodowych korporacji (m.in. General Motors, IBM, Hewlett-Packard, Walt Disney). Założyciel Brain Trust Charity, Use Your Head/Brain Clubs, prezes Mind Sports Council. Jest również twórcą Memoriady (mistrzostw świata w zapamiętywaniu), Światowych Mistrzostw w Szybkim Czytaniu i współtwórcą Olimpiady Gier Umysłowych. Przez wiele lat redagował "International Journal of MENSA" – periodyk międzynarodowego stowarzyszenia osób o najwyższym ilorazie inteligencji.

Napisał ponad 82 książki, jest twórcą koncepcji map myśli (Mind Maps), myślenia promienistego (Radian Thinking), umiejętności posługiwania się umysłem (Mental Literacy).

Regularnie wygłasza wykłady dla największych przedsiębiorstw, prestiżowych uniwersytetów. Sporą część swojej pracy poświęca osobom mającym problemy w uczeniu się. Posiada "twórczy" iloraz inteligencji. Jego bestseller "Rusz głową" rozszedł się na całym świecie w ponad milionowym nakładzie. Stale współpracuje z trenerami i sportowcami olimpijskimi. Otrzymał tytuł honorowego obywatela miasta Londynu oraz nagrodę "Eagle Catcher" przyznawaną ludziom, którym udaje się dokonać rzeczy niemożliwych.

Tony Buzan opracowując główne zasady mapy pojęciowej, oparł się na najnowszych badaniach mózgu. Nasze myśli są spontaniczne, nie uporządkowane w logiczne struktury, często wybiegają w przód. Kiedy zapisuje się je za pomocą „mapy mózgu” pracuje cały mózg, a więc obie półkule mózgowe. W odróżnieniu od tradycyjnych metod, w prezentowanej metodzie „zbieranie informacji” odbywa się przez notowanie skojarzeń (nie nie ulega odrzuceniu).

Wiemy, że nasz mózg nie zapamiętuje linearnie. Nie zapamiętuje literek, ale najpierw przetwarza je na obrazy, dźwięki, (jeśli napisze: "plum!" to pomyślisz pewnie o dźwięku chlupiącej wody, nie o literkach P-L-U-M), zapachy lub inne bodźce. Mapy Myśli wykorzystują sposób działania naszej pamięci – skojarzenia, obrazy, dźwięki, zapachy, itp.

Mapy Myśli odzwierciedlają sposób działania mózgu – organizacja Map Myśli przypomina sposób, w jaki mózg organizuje pojęcia. Pamięć działa poprzez skojarzenia – każde pojęcie ma wiele połączeń z innymi. Mapy myśli pozwalają zaprezentować, na papierze, skojarzenia, – przez co lepiej je zapamiętać. Mapy myśli zawierają tylko "słowa kluczowe" i "obrazy-klucze", (które kojarzą się z wieloma innymi informacjami), umożliwiając umieszczenie o wiele większej ilości informacji na pojedynczej stronie.

Specyficzna jest też forma graficzna. Wizualne i mentalne wyobrażenia wpływają na uczenie się zgodnie z powiedzeniem „*jeden obraz wart tysiąca słów*”.

Metodę tą można stosować na różne sposoby, za jej pomocą można definiować pojęcia, rozwiązywać problemy, planować działania, itp. Najczęściej mapa pojęciowa przybiera kształt plakatu.

Praca z mapą mentalną pozwala na:

- porządkowanie i usystematyzowanie zdobytej wiedzy,
- doskonalenie umiejętności umysłowych, jak: planowanie, klasyfikowanie, uogólnianie,
- uczenie się z doświadczeń innych,
- rozwijanie wyobraźni,
- doskonalenie umiejętności pracy w grupie.

Jak tworzyć Mapy Myśli?

1. Zaczynaj zawsze od środka strony – umieść na środku wyraźny rysunek, (jeśli to możliwe), który przedstawia ogólny temat Mapy Myśli.
2. Używaj "skrótów myślowych", Mapy Myśli powinny być zwięzłe. Zamiast całych zdań, staraj się używać słów-kluczy i – kiedy to możliwe – rysunków. Czasem rysunek niesie ze sobą tyle treści, co "1000 słów", ponadto łatwiej zapamiętujemy rysunki.
3. Używaj kolorów do wyróżnienia pojęć. Strzałek, ikon, i innych wizualnych pomocy dla pokazania zależności pomiędzy różnymi elementami.
4. Jeśli zależy Ci na kreatywności: zapisuj pomysły podczas ich wystąpienia. Nie osądzaj ich i nie wstrzymuj – takie nieprzemyślane pomysły czasem są odkrywcze!

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

(wg. *Dana Olweusa*)

I krok – zauważenie i opisanie sytuacji

- przyjmij, że przemoc w szkole jest problemem natury wychowawczej,
- poważnie traktuj wszystkie przejawy agresji (słownej, fizycznej),
- nastaw się na zauważanie objawów przemocy i interweniowanie,
- zajmij się wszystkimi uczestnikami przemocy, tj. sprawcą, ofiarą i ewentualnie obserwatorami,
- panuj nad swoimi emocjami,
- dbaj o godność wszystkich uczestników konfliktu.

II krok – Przerwanie agresji.

III krok – Czas do namysłu przed przygotowaniem następnego kroku.

IV krok – Rozszerzenie bazy informacyjnej.

V krok – Określenie celów, czyli co chciałbyś osiągnąć?

VI krok – Planowanie i realizacja zapowiedzianych konsekwencji.

VII krok – Kontrola przebiegu i ocena efektu interwencji.

TEST NA PÓŁKULOWOŚĆ

PRZECZYTAJ PONIŻSZE PYTANIA I STWIERDZENIA I ZAZNACZ ODPOWIEDŹ, KTÓRA JEST CI BLIŻSZA.

1. **Zamknij oczy. Zobacz czerwony. Co widzisz?**
A – litery *c-z-e-r-w-o-n-y* lub nic się nie pojawia
B – kolor czerwony lub jakiś czerwony przedmiot?
2. **Rozmawiając, zazwyczaj:**
A – często zmieniasz temat i zaczynasz mówić o czymś innym, co wydaje Ci się z nim związane,
B – trzymasz się tematu.
3. **Jeśli nikt nie mówi Ci, co masz zrobić, jak najprawdopodobniej postąpisz:**
A – wykonasz wszystko zgodnie z planem, którego się trzymasz
B – wykonasz wszystko w ostatniej chwili lub według własnego tempa?
4. **Zwykle czytasz książkę lub czasopismo:**
A – od końca do początku lub skacząc to tu to tam
B – od początku do końca?
5. **Jak określisz swoją sprawność fizyczną?**
A – nie wykraczam ponad przeciętność.
B – jestem bardziej sprawny, niż inni.
6. **Czy łatwo zapamiętujesz widziane twarze?**
A – tak
B – nie
7. **Czy łatwo zapamiętujesz imiona i nazwiska nowopoznanych ludzi?**
A – tak
B – nie
8. **Gdy składasz coś lub montujesz wolisz:**
A – czytać pisemne instrukcje, a następnie postępować zgodnie z ich wskazaniami
B – korzystać z ilustracji i diagramów lub po prostu samemu się wszystkim zająć bez jakichkolwiek wskazówek?
9. **Lubisz sporty, które:**
A – mają ściśle określone przepisy i reguły, raczej zespołowe
B – umożliwiają swobodne zachowanie się, bez przestrzegania sztywnych reguł, raczej indywidualne
10. **Gdy wybierasz ubranie :**
A – zazwyczaj wybierasz stroje, które nie wyróżniają się zbyt wiele wśród innych
B – preferujesz oryginalność i to aby Twoje ubranie wyróżniało się na tle innych.

11. Zazwyczaj :

- A – często się spóźniam
- B – jestem punktualny?

12. Co bardziej do Ciebie pasuje:

- A – wymawiam słowa poprawnie i we właściwym porządku,
- B – czasami mieszam słowa w zdaniu lub wypowiadam inne słowo niż zamierzałem; wiem jednak co chcę powiedzieć.

13. Jak z reguły uczysz się?

- A – pracuję metodycznie i systematycznie, do zrozumienia dochodzę krok po kroku.
- B – uczę się zrywami, szperam wszędzie, gdzie to możliwe, zrozumienie pojawia się nagle, jakby wszystkie drzwi stanęły przede mną otworem.

14. Lepiej radzisz sobie, mając do czynienia z:

- A – liczbami, cyframi i słowami,
- B – obrazami i przedmiotami?

15. Gdy masz trafić w określone miejsce, to wolisz, aby:

- A – ktoś pokazał Ci drogę na mapie lub planie; stworzył możliwość ogólnej orientacji w terenie
- B – zapisał Ci po kolei kierunki, nazwy i znaki charakterystyczne?

16. Jakie notowanie wolisz?

- A – wypisywanie w punktach lub sporządzanie listy spraw
- B – tworzenie map, kreślenie sieci wzajemnych powiązań?

17. Gdy rozwiązujesz jakiś problem, łamigłówkę, zadanie czy:

- A – wolisz zobaczyć efekt końcowy, zanim zabierzesz się do pracy
- B – praca przebiega gładko, mimo, że nie widziałeś wcześniej efektu końcowego?

18. Czy zasady gramatyczne są dla Ciebie jasne i zrozumiałe?

- A – tak,
- B – nie.

19. Czy w Twoim pokoju lub na Twoim biurku panuje:

- A – ład i porządek,
- B – bałagan i nieporządek z punktu widzenia innych, Ty jednak doskonale wiesz, gdzie co jest?

20. Zwykle zajmujesz się:

- A – wieloma zadaniami (tematami) jednocześnie
- B – jednym zadaniem w danym momencie, zachowując określony porządek.

KLUCZ DO TESTU NA PÓŁKULOWOŚĆ

NUMER PYTANIA	DOMINACJA	
	ODPOWIEŹ A	ODPOWIEŹ B
1	LEWA	PRAWA
2	PRAWA	LEWA
3	LEWA	PRAWA
4	PRAWA	LEWA
5	LEWA	PRAWA
6	PRAWA	LEWA
7	LEWA	PRAWA
8	LEWA	PRAWA
9	LEWA	PRAWA
10	LEWA	PRAWA
11	PRAWA	LEWA
12	LEWA	PRAWA
13	LEWA	PRAWA
14	LEWA	PRAWA
15	PRAWA	LEWA
16	LEWA	PRAWA
17	PRAWA	LEWA
18	LEWA	PRAWA
19	LEWA	PRAWA
20	PRAWA	LEWA

Kwestionariusz wielorakiej inteligencji

Wypełnij poniższy kwestionariusz, przypisując wartość liczbową każdemu stwierdzeniu, które twoim zdaniem jest prawdziwe w odniesieniu do ciebie. Jeśli w pełni się z nim zgadzasz, postaw cyfrę 5. Jeżeli sądzisz, że nie masz z nim nic wspólnego - wstaw 0. Użyj cyfr od 5 do 0, aby określić stopień prawdziwości poszczególnych stwierdzeń.

Wyniki wpisz w odpowiednie pola dla każdego typu inteligencji, a następnie wypełnij koło wielorakiej inteligencji.

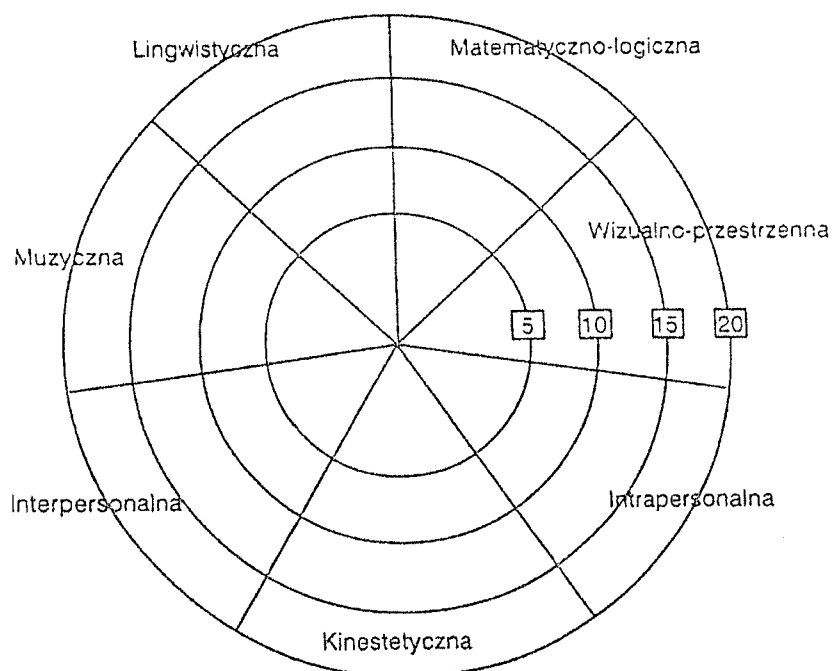
1. Posiadam uzdolnienia manualne .....
2. Posiadam dobre wycucie kierunku .....
3. Posiadam naturalną umiejętność rozwiązywania sporów między przyjaciółmi .....
4. Łatwo zapamiętuję słowa piosenek .....
5. Potrafię wyjaśniać w prosty sposób trudne zagadnienia .....
6. Robię wszystko krok po kroku .....
7. Dobrze znam samego siebie i rozumiem, dlaczego postępuję tak, a nie inaczej .....
8. Lubię ćwiczenia grupowe i spotkania towarzyskie .....
9. Dobrze uczę się, słuchając wykładów i wywodów innych ludzi .....
10. Słuchając muzyki, doznaję zmian nastroju .....
11. Lubię krzyżówki, łamigłówki i problemy logiczne .....
12. Tablice, zestawienia i pomoce wizualne odgrywają dla mnie ważną rolę podczas uczenia się .....
13. Jestem wrażliwy na nastroje i uczucia otaczających mnie ludzi .....
14. Najlepiej uczę się, kiedy muszę wziąć się w garść i zrobić coś samemu .....
15. Zanim zechcę się czegoś nauczyć, muszę zobaczyć, jaką będę miał z tego korzyść .....
16. Podczas nauki i rozmyślań lubię spokój i samotność .....
17. Potrafię usłyszeć poszczególne instrumenty w złożonych utworach muzycznych .....
18. Łatwo przychodzi mi wywołanie w wyobraźni zapamiętanych i wymyślonych obrazów .....
19. Posiadam bogaty język i potrafię się nim posługiwać .....
20. Lubię robić notatki .....
21. Posiadam dobre poczucie równowagi i lubię ruch fizyczny .....
22. Potrafię dostrzegać strukturę przedmiotów i związki między różnymi rzeczami .....
23. Potrafię pracować w zespole i korzystać z cudzych doświadczeń .....
24. Jestem dobrym obserwatorem i często zauważam rzeczy uchodzące uwadze innych .....
25. Często bywam niespokojny .....
26. Lubię pracować lub uczyć się niezależnie od innych .....
27. Lubię komponować muzykę .....
28. Potrafię radzić sobie z liczbami i problemami matematycznym .....

Klucz do kwestionariusza wielorakiej inteligencji

typy inteligencji	stwierdzenia	suma punktów
Lingwistyczna	5 9 19 20	Punkty .....
Matematyczno- logiczna	6 11 22 28	Punkty .....
Wizualno- przestrzenna	2 12 18 24	Punkty .....
Muzyczna	4 10 17 27	Punkty .....
Interpersonalna	3 8 13 23	Punkty .....
Intrapersonalna	7 15 16 26	Punkty .....
Kinestetyczna	1 14 21 25	Punkty .....

Koło wielorakiej inteligencji

Wpisując uzyskane wyniki na okręgach w polach odpowiadających poszczególnym typom inteligencji! I zaciemniając pola o najwyższych wynikach, otrzymasz graficzny obraz rozkładu swoich typów inteligencji zgodnie z teorią Howarda Gardnera.

1. Inteligencja lingwistyczna

charakteryzują się nią ludzie wybierający profesję pisarzy, poetów, dziennikarzy, oratorów, redaktorów, publicystów, przywódców politycznych. Na przykład Winston Churchill wystartował najpierw jako dziennikarz, następnie orator, polityk, pisarz.

Jeżeli jesteś obdarzony tą inteligencją, będziesz najprawdopodobniej wykazywał następujące cechy:

- wrażliwość na wzory i schematy;
- uporządkowanie;
- systematyczność;
- umiejętność prezentowania racji;
- lubisz czytać;
- lubisz słuchać;
- lubisz pisać;
- piszesz ortograficznie;
- lubisz zabawy ze słowami;
- masz dobrą pamięć do rzeczy mniej ważnych;
- umiejętność przemawiania, publicznych dyskusji (choć często wolał porozumiewać się na papierze).

JAK ROZWINĄĆ I UMACNIAĆ INTELIGENCJĘ LINGWISTYCZNĄ

- opowiadaj coś często, np. bajki lub różne zdarzenia;
- stosuj gry rozwijające pamięć z nazwami miejsc;
- układaj puzzle i rozwiązuj gry ortograficzne;
- czytaj opowiadania i humorystyczne satyry;
- pisz opowiadania;
- pisz dziennik;
- rób wywiady;
- wydawaj gazetkę szkolną;
- organizuj dyskusje i debaty;
- pisz na komputerze.

2. Inteligencja logiczno – matematyczna

mają ją przedstawiciele nauk ścisłych, np. matematycy, fizycy, inżynierowie, a także detektywi, prawnicy, księgowi, myśliwi. Pamiętaj, nie musisz być natychmiast Sherlockiem Holmesem, żebyś błyszczał przy rozumowaniu logiczno-matematycznym.

Jeśli jesteś szczęśliwym posiadaczem tej inteligencji, będziesz wykazywał następujące cechy charakterystyczne:

- myślenie abstrakcyjne;
- systematyczność i dokładność;
- zorganizowanie;
- lubisz liczyć;
- lubisz pracę na komputerach;
- lubisz rozwiązywać problemy i zagadki logiczne;
- lubisz eksperymentować w logiczny sposób;
- wolisz robić notatki.

JAK ROZWINĄĆ I WZMOCNIĆ INTELIGENCJĘ LOGICZNOMATEMATYCZNĄ

- zajmij się grami kształtującymi rozwiązywanie problemów logicznych;
- rozwiązuj gry matematyczne: analizuj i interpretuj fakty i figury matematyczne (statystyka);
- eksperymentuj z cyframi i liczbami;
- przedstawiaj fakty w sposób logiczny i uporządkowany;
- eksperymentuj ze zgadywaniem;
- połącz i wpleć matematykę i organizację do innych przedmiotów;
- zorganizuj i uporządkuj miejsce do nauki;
- podchodź do każdego zadania po kolei, krok po kroku;
- myśl na zasadzie dedukcji;
- używaj komputerów do obliczeń.

3. Inteligencja wizualno – przestrzenna

szczycą się nią architekci, malarze, rzeźbiarze, nawigatorzy, szachiści, fizycy teoretyczni, stratedzy. Nie musisz być od razu Pablo Picasso, żeby mieć świetnie rozwiniętą inteligencję wizualnoprzestrzenną.

Cechy charakterystyczne:

- myślenie wizualne, obrazowe;
- tworzenie obrazów i wizji umysłowych;
- używanie metafor;
- poczucie całości i dopełnienia sytuacji;
- lubisz sztukę: malarstwo, rysunek, rzeźbę;
- łatwo czytasz mapy, diagramy, tabele;
- zapamiętujesz w formie wizualnej;
- masz dobre wyczucie koloru;
- włączasz wszystkie zmysły w procesie wyobrażenia.

JAK ROZWINĄĆ INTELIGENCJĘ WIZUALNOPRZESTRZENNĄ

- używaj obrazów do uczenia się i zapamiętywania;
- rób kreatywne bazgrołki na czym popadnie;
- rysuj diagramy, mapy;
- rób mapy umysłowe;
- poświęć czas na wyobrażanie sobie i kreowanie wewnętrznych obrazów;
- oglądaj filmy i rób swoje;
- porozwieszaj plakaty lub obrazy w miejscu przeznaczonym na naukę. Pomoże ci to w stymulacji wizji peryferyjnej;
- zmieniaj często miejsca w pokoju, w którym się uczysz, aby widzieć wszystko z szerszej perspektywy;
- rozplanuj swoje zajęcia w rocznych kalendarzach/planszach przypiętych na widocznym miejscu na ścianie;
- podkreśl ważne informacje w kolorowych grupach o różnych kształtach;
- używaj grafiki komputerowej.

4. Inteligencja muzyczna

inteligencje tę wykazują ludzie związani z muzyką: kompozytorzy, wykonawcy, dyrygenci, melomani, inżynierowie od nagrań muzycznych, osoby zajmujący się wyrobem i produkcją instrumentów muzycznych, stroiciele pianin, ludy i plemiona nie znające pisma.

Cechy charakterystyczne:

- wrażliwość na dźwięk, tembr głosu, wysokość dźwięków i tonów;
- wrażliwość na ładunek emocjonalny zawarty w muzyce;
- głęboko uduchowieni.

JAK ROZWINĄĆ I WZMOCNIĆ INTELIGENCJĘ MUZYCZNĄ

- naucz się grać na instrumencie;
- ucz się piosenek;
- stosuj koncerty pasywne i aktywne do uczenia się;
- ucz się na podkładzie muzyki barokowej;
- gimnastykuj się przy muzyce;
- zapisz się do chóru lub zespołu muzycznego;
- komponuj;
- wplataj muzykę do nauki innych przedmiotów;
- zmieniaj swój nastrój za pomocą muzyki;
- włącz muzykę do relaksacji;
- ucz się np. tabliczki mnożenia, wierszy itp. poprzez rytmiczne rapy lub marszerekrej wewnętrzne obrazy na podkładzie muzycznym;
- komponuj muzykę na komputerze.

5. Inteligencja interpersonalna

posiadają ją ludzie wybierający zawód polityków, nauczycieli, przywódców religijnych, psychoterapeutów, sprzedawców, menedżerów, wszystkich tych, którzy pracują z "ludźmi i dla ludzi".

Cechy charakterystyczne:

- dobrze prowadzisz negocjacje
- łatwo nawiązujesz kontakty z ludźmi
- łatwo aklimatyzujesz się w grupie
- jesteś w stanie szybko odgadnąć ludzkie intencje
- lubisz być z ludźmi
- masz dużo przyjaciół
- masz łatwość porozumiewania się z ludźmi, ale również i manipulacji nimi
- lubisz zajęcia grupowe
- lubisz być mediatorem w sporze
- wierzysz i opowiadasz się za współpracą
- szybko orientujesz się w sytuacjach.

JAK ROZWINĄĆ I WZMOCNIĆ INTELIGENCJĘ INTERPERSONALNĄ

- ucz się w grupie
- rób częste przerwy na pogaduszki
- ucz się w parach
- wplataj wszystkie umiejętności porozumiewania się w proces uczenia się: organizuj prywatki celebrujące ważne egzaminy
- zrób z uczenia się prawdziwą przyjemność
- zorganizuj naukę wszystkich przedmiotów tak, by włączyli się do tego koledzy: ważne jest bycie z innymi
- pytaj, jeżeli nie wiesz
- ucz się sam, ucząc innych.

6. Inteligencja intrapersonalna

zwana także intuicją. Jest to inteligencja charakteryzująca się umiejętnością głębokiej refleksji nad własną naturą i poszukiwaniem Uniwersalnego Porządku.

Jest to umiejętność transcendentalnego myślenia oraz głębokiego wyczuwania innych ludzi i sytuacji.

Ten typ inteligencji charakteryzuje pisarzy, psychoterapeutów, filozofów, mistyków, guru, ludzi z głęboką znajomością własnej jaźni.

Co będzie cię charakteryzowało, jeżeli obdarzony jesteś inteligencją intrapersonalną?

- wiedza na temat samego siebie, czyli poznanie siebie samego
- honorowanie wartości, które przyjąłeś za nadrzędne
- świadomość uczuć, swoich i innych
- świadomość swojej roli/profesji życiowej
- wysoce rozwinięta świadomość własnego "ja"
- wysoce rozwinięta intuicja
- wewnętrzna motywacja
- głęboka świadomość własnych pozytywnych i negatywnych cech charakteru
- ceniecie swojej prywatności
- chęć bycia innym od przyjętej normy.

JAK ROZWINĄĆ I WZMOCNIĆ INTELIGENCJĘ INTRAPERSONALNĄ

- rozmawiaj z ludźmi tak od serca
- stosuj psychoterapeutyczne metody w celu usunięcia bloków w uczeniu się
- obserwuj i przysłuchuj się swoim myślom
- poświęć czas na wewnętrzną refleksję
- zorganizuj sobie indywidualny tok studiów
- słuchaj intuicji
- dyskutuj, poświęć czas na refleksję, zaprowadź dziennik do wyrażania swoich uczuć i tego, co przeżyłeś
- uhonoruj swoje prawo bycia innymi niż reszta
- napisz biografię
- bądź dyrektorem i planistą swojej własnej edukacji
- ucz innych.

7. Inteligencja fizyczno – kinestetyczna

odnajdziesz je najczęściej u ludzi takich jak: tancerze, aktorzy, atleci, sportowcy, wynalazcy, mimowie, chirurdzy, nauczyciele wuefu, karate, kierowcy wyścigowi, ludzie pracujący na świeżym powietrzu: budowniczy, mechanicy.

Cechy charakterystyczne:

- niesłychanie wysoko wypracowana kontrola ciała
- kontrola nad przedmiotami
- dobre poczucie czasu
- szybki refleks
- natychmiastowe reakcje
- najlepiej uczysz się w ruchu
- lubisz sport i zajęcia fizyczne
- lubisz dotykać
- lubisz roboty ręczne
- lubisz grać na scenie
- uczysz się najlepiej, gdy bierzesz w uczeniu się aktywny udział: pamiętasz lepiej to, co było zrobione, niż to, co ci powiedziano lub pokazano
- jesteś wrażliwy na otoczenie
- bawisz się lub poruszasz przedmioty podczas słuchania czegoś
- kręcisz się i wierzysz, kiedy przyjdzie ci za długo siedzieć w jednym miejscu
- lubisz zabawy i prace mechaniczne.

JAK ROZWINĄĆ I WZMOCNIĆ INTELIGENCJĘ FIZYCZNOKINESTETYCZNA

- ucz się poprzez ruch ciała, czyli poprzez ćwiczenia fizyczne kodujące informacje w ciele
- ucz się tańcząc i chodząc
- Zamień się w aktora i "odgrywaj" materiał do nauczania
- zmieniaj pozycję i organizuj sobie częste przerwy
- wkomponuj i zaplanuj ruch do nauki każdego przedmiotu; powtarzaj w pamięci materiał do nauczania podczas spaceru, pływania, tańca, biegu
- rób, klej, składaj modele maszyn; układaj lego; zajmij się robótkami ręcznymi
- chodź na wycieczki
- ucz się z kimś, kto może odgrywać i bawić się z tobą w teatr
- ucz się na pamięć, klaszcząc w ręce, pstrykając palcami, chodząc, skacząc, wspinając się.

Bibliografia

1. Dejnarski W.: Sytuacje i procesy wychowawcze w klasie szkolnej. WSiP 1977.
2. Denek K.: O nowy kształt edukacji. Wydawnictwo Akapit, Toruń 2000.
3. Denek K.: Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.
4. Forward S.: Toksyční rodzice. Ag. Wydawnicza Warszawa 1992.
5. Gordon T.: Wychowanie bez porażek. Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1993.
6. Gurycka A.: Błąd w wychowaniu. Warszawa 1990.
7. Gurycka A.(red.) Podmiotowość w doświadczeniach wychowawczych dzieci i młodzieży. Wyd. UW, Warszawa 1990.
8. Hamer H.: Klucz do efektywności nauczania. 1994.
9. Jeruszka U.: Program kształcenia a ocenianie osiągnięć uczniów. WSiP Warszawa 2000.
10. Kamiński A.: Funkcje pedagogiki społecznej. Warszawa 1975.
11. Konarzewski K.(red.) Sztuka nauczania. PWN Warszawa 1991.
12. Kruszewski K.(red.) Sztuka nauczania czynności nauczyciela, PWN Warszawa 1991.
13. Kunowski St.: Podstawy współczesnej pedagogiki. Warszawa 1997.
14. Koć-Seniuch G.: (red.) Nauczyciele i uczniowie w sytuacjach szkolnych. Wyd. Trans Humana Białystok 1995.
15. Łobocki M.: ABC wychowania. Warszawa 1992.
16. Łobocki M.(red): Psychologia humanistyczna a wychowanie. Wyd. M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 1994.
17. Myron H., Demba.: Stosowana psychologia wychowawcza, WSiP Warszawa 1997.
18. Oksińska I.: O kluczowych kompetencjach i umiejętnościach nauczyciela. Wydawnictwo ZNP, Kielce 1999.
19. Pedagogika i edukacja wobec nadziei i zagrożeń współczesności. Materiały III Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego pod red. J. Gniteckiego i J.Rutkowiak. Radom 1999.
20. Stróżewski W.: W kręgu wartości. Kraków 1992.
21. Śliwerski B.: Współczesne teorie i nurty wychowania. Kraków 1998.
22. Sołtys D., Szmigiel M.K.: Doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy edukacyjnej. Kraków 1999.
23. Śliwerski B.: (red.) Kontensacje pedagogiczne. Oficyna Wydawnicza IMPULS Kraków 1993.

24. Śliwerski B.: Pedagogika alternatywna. Oficyna Wydawnicza IMPULS Kraków 1996.
25. Węgrzyn-Jonek E., Simm M.: Budowanie programu wychowawczego szkoły. Wydawnictwo Rubikon Kraków 2000.
26. Kosińska E.: Wychowawca w szkole. Wyd. Rubikon Kraków 1999.
27. Kosińska E.: Rodzice a szkoła. Wyd. Rubikon Kraków 1999.
28. Komorowska H.: O programach prawie wszystko, Warszawa 1999.
29. Kukułowicz T.: O wychowaniu i wychowawcy. Głos w dyskusji, „Problemy opiekuńczo-wychowawcze” 6/99.
30. Obuchowska I.: Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców. Warszawa 1996.

Literatura uzupełniająca

1. Ablewicz K., Człowiek jako metodologiczny problem pedagogiki, "Horyzonty Wychowania", 2002/1.
2. Ablewicz K., Teoretyczne i metodologiczne podstawy pedagogiki antropologicznej. Studium sytuacji wychowawczej, Kraków 2004.
3. Brezinka W., Wychowanie i pedagogika w dobie przemian kulturowych, Kraków 2005.
4. Bogaj A., Wyzwania i nadzieje edukacyjne w świetle międzynarodowych raportów oświatowych - inspiracje dla pedagogiki ogólnej, w: Rozwój Pedagogiki Ogólnej. Inspiracje i ograniczenia kulturowe oraz poznawcze, red. A. Bogaj, Warszawa-Kielce 2001.
5. Filek Jacek, Pytanie o istotę wychowania. Wprowadzenie, "Studia Filozoficzne", nr 4, 1984
6. Folkierska A., Wychowanie i pedagogika w perspektywie hermeneutycznej, w: Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej, wybór S. Wołoszyn, Kielce.
7. Folkierska A., Samowiedza pedagogiki wobec współczesnej świadomości metodologicznej, "Ruch Pedagogiczny", 1990 nr 5-6
8. Głogowska R., Teoretyczna wiedza pedagogiczna w praktyce edukacyjnej, Kraków 2004.
9. Gutek G., Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji, Gdańsk 2003.
10. Hejnicka-Bezwińska T., Kryzys w polskiej pedagogice drugiej połowy XX wieku, w: Tożsamość pedagogiki. Od ortodoksji ku heterogeniczności, Warszawa 1997, rozdz. V.
11. Nowak M., Od tradycyjnej pedagogiki ogólnej ku nowym wyzwaniom dla badań nad podstawami edukacji, w: 13. Nowak M., Podstawy pedagogiki otwartej, Lublin 1999, rozdz. IV, § 4.0. - 4.3.

12. Palka S., Poziomy i uwarunkowania rozwoju teoretycznej wiedzy pedagogicznej, w: tenże, Pedagogika w stanie tworzenia. Kontynuacje, Kraków 2003.
13. Stróżewski W., Wielość nauk i jedność wiedzy, "Acta Universitatis Jagellonicae", nr 8
14. Suchodolski B., Pedagogika jako nauka o człowieku, w: Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej, oprac. S. Wołoszyn, Kielce 1995
15. Śliwerski B. (red.) Pedagogika. Podstawy nauk o wychowaniu, rozdz. Wprowadzenie do pedagogiki, Gdańsk 2006
16. Śliwerski B., Współczesna myśl pedagogiczna, Kraków 2009. rozdz. I,II,III
17. Tchorzewski A., Pedagogika ogólna czy metapedagogika?, w: Pedagogika ogólna, red. T. Hejnicka-Bezwińska, Bydgoszcz 1995.
18. Witkowski L., Przekleństwo codzienności, "Teraźniejszość - człowiek - edukacja", numer specjalny 2003.
19. Wołoszyn S., Pedagogika ogólna czy system nauk pedagogicznych? Mechanizmy dyferencjacji i reintegracji, w: Pedagogika ogólna. Tradycja-teraźniejszość-nowe wyzwania, red. T. Hejnicka-Bezwińska, Bydgoszcz 1995.
20. Ablewicz K. Opisowy, czy misyjny charakter pedagogiki [w:] Ewolucja 'ogólności' w dyskursach pedagogicznych red. T. Hejnicka-Bezwińska, R Leppert, Bydgoszcz 2005

PRAKTYCZNY PEDAGOG

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

PRAKTYCZNY PEDAGOG

Kryszyna Stępień

Wykład-5%
Czytanie - 10%
Środki audiowizualne-20%
Demonstracje - 30%
Gry dyskusyjne - 50%
Praktyka przez działanie - 75%

Nauczanie innych – natychmiastowe wykorzystanie zdobytej wiedzy - 90%

PIRAMIDA ZAPAMIĘTYWANIA

Kryszyna Stępień

- CELE

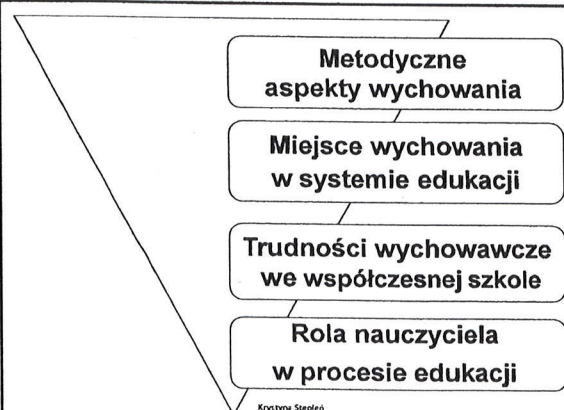
- Zrozumienie społecznego sensu edukacji i jej roli w rozwoju osobowym człowieka
- Wzbudzenie refleksji pedagogicznej nad współczesnymi zadaniami wychowawczo-edukacyjnymi oraz rolą nauczyciela

Kryszyna Stępień

„Wiedza o tym jak się uczyć jest najważniejszą umiejętnością w życiu”

Tony Buzan

Kryszyna Stępień

Metodyczne aspekty wychowania

Miejsce wychowania w systemie edukacji

Trudności wychowawcze we współczesnej szkole

Rola nauczyciela w procesie edukacji

Kryszyna Stępień

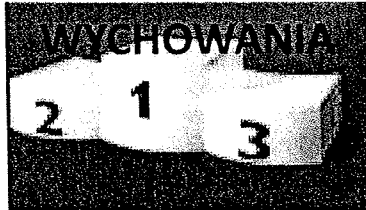
PEDAGOGIKA

Pedagogika jest nauką o wychowaniu, której przedmiotem jest działalność wychowawcza, mająca na celu wyposażenie społeczeństwa w wiedzę, sprawności ogólne i zawodowe, zainteresowania, systemy wartości, postawy i przekonania.

/wg. W. Okonia/

Kryszyna Stępień

Miejsce

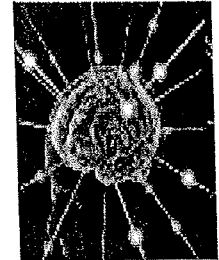

w systemie edukacji

Krytyka Stepień

Mapa pojęciowa

/Mapa mentalna,
mapa mózgu,
mapa pamięci/

służy do wizualnego opracowania pojęcia z wykorzystaniem rysunków, symboli, wycinków, krótkich słów, zwrotów i haseł.

Krytyka Stepień

Treści

1. Rozumienie i interpretacja pojęcia:
  - wychowanie, edukacja, kształcenie (różne jego aspekty),
  - środowisko wychowawcze (wychowanie naturalne, instytucjonalne, samowychowanie),
  - złożoność, intencjonalność, interakcyjność, relatywność i długotrwałość wychowania.

Krytyka Stepień

Twórca metody

Tony Buzan

Krytyka Stepień

Treści

2. Miejsce wychowania w Podstawie Programowej kształcenia ogólnego.
3. Wychowanie jako jeden z wymiarów pracy edukacyjnej nauczyciela.

Krytyka Stepień

TONY BUZAN
MAPY MYŚLI

notujmy myśli zapisujmy je
rewolucyjna metoda nauki i kreatywności

ALFA CZYTAJMY MAPY

TONY BUZAN
PÓDROZUMIENIE SZYBKIEGO CZYTANIA

Krytyka Stepień

Kluczowe pojęcia w świetle literatury

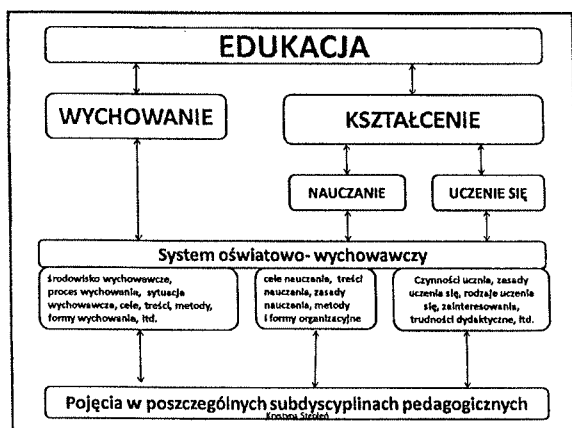

Krytyka Stępień

Kształcenie

- **Kształcenie** – to całość doświadczeń składających się na proces zdobywania przez jednostkę umiejętności, wiedzy oraz rozumienia otaczającego ją świata.
- Kształcenie obejmuje zarówno proces nauczania jak i uczenia się. Pojęcie kształcenie często utożsamia się z formalnym kształceniem w instytucjach systemu szkolnictwa. W szerszym rozumieniu, obejmuje ono także kształcenie nieformalne, mające źródło w codziennych doświadczeniach, rodzinnych, kontaktach z rówieśnikami i informacjami pochodzącymi z mass mediów. Podkreśla się także znaczenie szeroko rozumianego kształcenia ustawicznego (uczenia się przez całe życie).

Krytyka Stępień

Krytyka Stępień

Kształcenie ogólne

Kształcenie ustawiczne

Kształcenie politechniczne

Kształcenie wielostronne

Krytyka Stępień

Edukacja

- edukacja [łac. *educatio* 'wychowanie', 'wykształcenie'], wychowanie, kształcenie;

- ogół czynności i procesów mających na celu przekazywanie wiedzy, kształtowanie określonych cech i umiejętności.

Krytyka Stępień

Wychowanie

- **w szerokim znaczeniu** – wszelkie zjawiska związane z oddziaływaniem środowiska społ. i przyr. na człowieka, kształtujące jego tożsamość, osobowość, postawy;
- **w znaczeniu węższym** – oddziaływania organizowane celowo, mające prowadzić do pożądaných zmian w funkcjonowaniu jednostek i grup.

Wychowanie - to całość zamierzonych oddziaływań środowiska społecznego, przyrodniczego na jednostkę, trwające całe życie.

Krytyka Stępień

PRAKTYCZNY PEDAGOG

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wychowanie

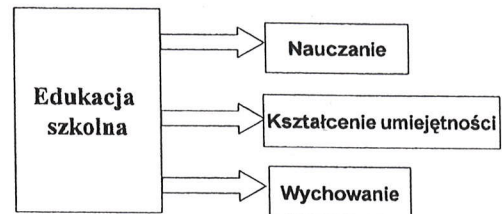
W zakres pojęcia wchodzi:

- wychowanie naturalne pod wpływem środowiska w którym jednostka funkcjonuje – rodzina, kontakty społeczne, obyczaje, religia
- wychowanie instytucjonalne – celowe, planowe oddziaływanie instytucji wychowujących takich jak: przedszkola, szkoły, internaty, domy dziecka
- samowychowanie

Krystyna Stępień

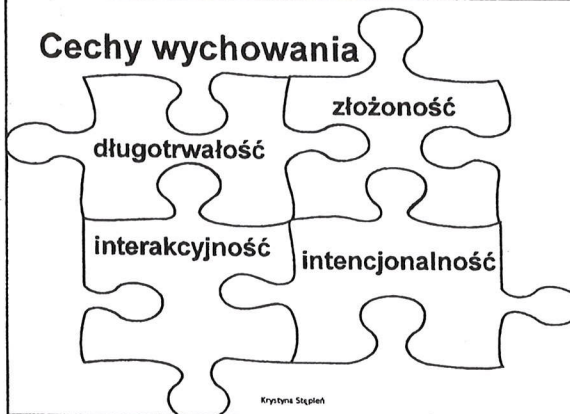
Podstawa Programowa

„Edukacja szkolna polega na harmonijnej realizacji przez nauczyciela zadań w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania”.

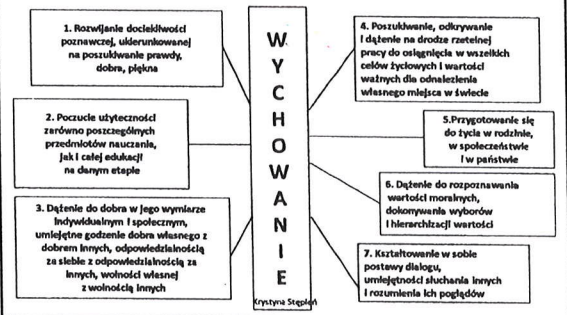
Krystyna Stępień

Cechy wychowania

Krystyna Stępień

Podstawa Programowa
kształcenia ogólnego dla Liceów Ogólnokształcących, Liceów Profilowanych i Techników
W pracy wychowawczej nauczyciela wspierają rodziców w realizacji ich zadań wychowawczych, aby umożliwić uczniom przejmowania odpowiedzialności za własne życie i rozwój osobowy poprzez:

Krystyna Stępień

Różne aspekty wychowania

Wychowanie:

- w aspekcie rozwojowym
- w aspekcie społecznym
- w aspekcie kulturowym
- w aspekcie religijnym

Krystyna Stępień

Samowychowanie w ujęciu Jana Pawła II drogą wprowadzania w świat wartości

„ W wychowaniu chodzi właśnie o to, ażeby człowiek stawał się coraz bardziej człowiekiem - o to, ażeby bardziej był, a nie tylko więcej miał; aby więc poprzez wszystko, co ma, co posiada, umiał bardziej i pełniej być człowiekiem, to znaczy, ażeby również umiał bardziej być nie tylko z innymi, ale i dla innych”.

Jan Paweł II

Krystyna Stępień

Dziękuję za uwagę

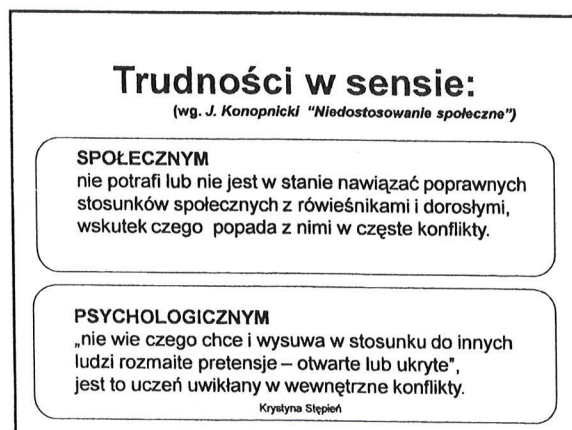
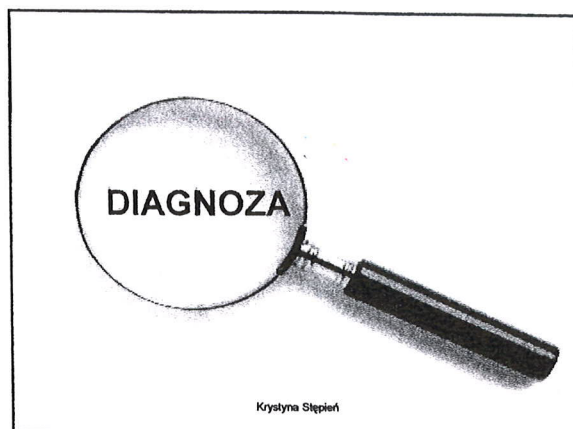
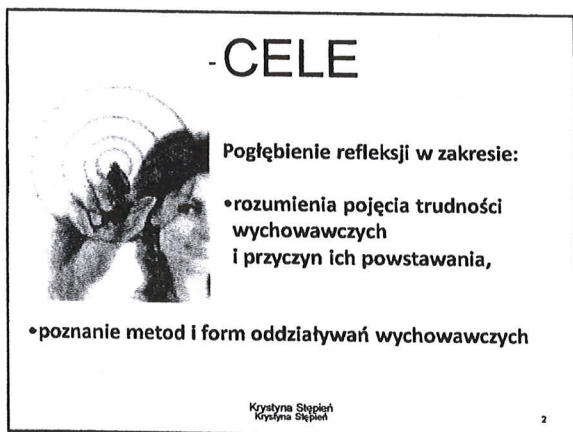
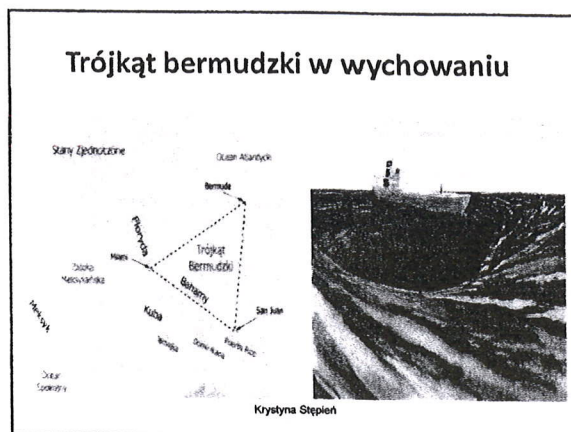
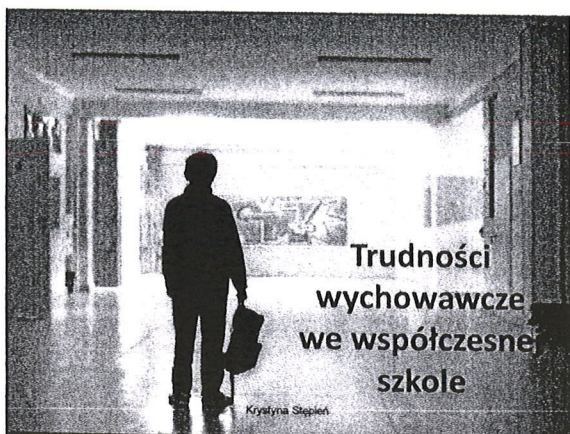
Krystyna Stępień

Krystyna Stępień

PRAKTYCZNY PEDAGOG

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Trudności w sensie:

DYDAKTYCZNYM

czyni niezadowolające postępy w nauce pomimo powszechnej o nim opinii jako uczniu zdolnym.

WYCHOWAWCZYM

sprawa nauczycielom wiele kłopotów w pracy dydaktyczno – wychowawczej i nie poddaje się zwykłym oddziaływaniom pedagogicznym

Krzyszyna Stępień

Środowisko rodzinne

•Warunki materialne

•Sytuacja życiowa dziecka w rodzinie

•Dezintegracja życia rodzinnego

•Nieprawidłowe postawy rodziców

•Błędy wychowawcze rodziców

Krzyszyna Stępień

Klasyfikacja trudności wychowawczych

(wg. L. Bandura, A. Koczetow)

Trudności jakie sprawiają dzieci o przewadze procesów pobudzania

- przeszkadzanie n-łowi i uczniom podczas lekcji
- przejawiające się w zbytnej ruchliwości i braku opanowania
- arogancje, zuchwałe, wyzywające zachowanie (agresja)
- brak obowiązkowości, lekceważący stosunek do nauki i szkoły w ogóle
- nieprzestrzeganie zasad porządku, palenie papierosów, picie alkoholu, wagary, ucieczki z domu, naruszanie cudzej własności, kłamstwa

Trudności jakie sprawiają dzieci o przewadze procesów hamowania

- zachowują się biernie, wykazują wyraźnie osłabioną aktywność społeczną i poznawczą
- unikają nawiązywania kontaktów z innymi
- są na ogół niezadowolone, co znajduje odbicie w ich smutnym wyrazie twarzy
- przejawiają lęk, apatię, nieśmiałość, nieufność, brak wiary w siebie
- mają skłonności marzycielskie

Krzyszyna Stępień

Postawy rodziców

- postawa unikająca - charakteryzuje się słabym przywiązaniem rodziców do dziecka, cechuje je obojętność uczuciowa
- postawa odtrącająca - przejawia się w traktowaniu dziecka jako ogromnego ciężaru, toteż wszelkie działania związane z opieką i wychowaniem dziecka uważają za swój przykry obowiązek
- postawa nadmiernie wymagająca
- postawa nadmiernie chroniąca
- postawa niezdecydowana - brak konsekwencji w postępowaniu z dzieckiem

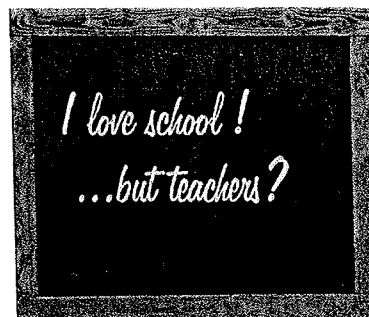
Krzyszyna Stępień

PRZYCZYNY TRUDNOŚCI WYCHOWAWCZYCH

Krzyszyna Stępień

Środowisko szkolne

•Przyczyny organizacyjne

•Przyczyny psychologiczno – społeczne

•Przyczyny pedagogiczne

Krzyszyna Stępień

PRAKTYCZNY PEDAGOG

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Media

Krystyna Stępień

Badania „Bezpieczeństwo w szkole”

• Co gimnazjalistów spotyka w szkole?

Kategoria	Odpowiedzi uczniów	Odpowiedzi rodziców
Przezywianie, przykre żarty	82	34
Popychanie, szturchanie	44	17
Bicie	22	5
"Wojenne" xD	15	17

16 0 50 100
Krystyna Stępień
2011-06-29

Czynniki genetyczne

- Uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego
- Obniżony poziom sprawności umysłowej
- Zaburzenia somatyczne

Krystyna Stępień

Badania „Bezpieczeństwo w szkole”

• Do kogo należy się zwrócić o pomoc?

Kategoria	Odpowiedzi uczniów	Odpowiedzi rodziców
Do rodziców	82	65
Do kolegów ze szkoły, znajomych	34	31
Do nauczyciela, wychowawcy	18	52
Do policji	18	31
Do straży miejskiej	18	31
Do dyrektora	18	71
Do pedagoga szkolnego	27	27

17 0 20 40 60 80 100
Krystyna Stępień
2011-06-29

Środowisko rówieśnicze

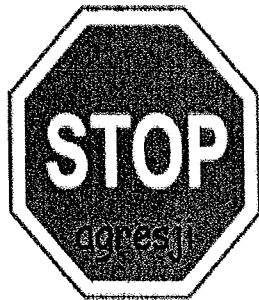
Krystyna Stępień

AGRESJA

F I Z Y C Z N A

S Ł O W N A

Krystyna Stępień

Krzysztof Sępień

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

(wg. Dana Olweusa)

I krok – zauważenie i opisanie sytuacji

- przyjmij, że przemoc w szkole jest problemem natury wychowawczej.
- poważnie traktuj wszystkie przejawy agresji (słownej, fizycznej).
- nastaw się na zauważanie objawów przemocy i interweniowanie,
- zajmij się wszystkimi uczestnikami przemocy, tj. sprawcą, ofiarą i ewentualnie obserwatorami.
- panuj nad swoimi uczuciami,
- dbaj o godność wszystkich uczestników konfliktu.

Krzysztof Sępień

Metoda sytuacyjna - podejmowania decyzji

- **Metoda problemowa** – przydatna w pracy wychowawczej.
  - **Metoda sytuacyjna** polega na wprowadzeniu uczniów w jakąś złożoną sytuację.
  - pojawia się jakiś problem, który należy rozwiązać,
  - za rozwiązaniem problemu przemawiają jakieś racje „za” i „przeciw”,
  - zadaniem uczniów jest zrozumieć tę sytuację oraz podjąć decyzję w sprawie jej rozwiązania, a następnie przewidzieć skutki tej decyzji.
- Metoda ta służy rozwijaniu umiejętności dokonywania wyboru i podejmowania decyzji z pełną świadomością jej skutków.

Krzysztof Sępień

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

(wg. Dana Olweusa)

II krok – Przerwanie agresji

III krok – Czas do namysłu przed przygotowaniem następnego kroku

IV krok – Rozszerzenie bazy informacyjnej

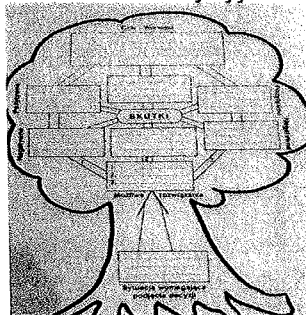
V krok – Określenie celów, czyli co chciałbyś osiągnąć?

VI krok – Planowanie i realizacja zapowiedzianych konsekwencji.

VII krok – Kontrola przebiegu i ocena efektu interwencji.

Krzysztof Sępień

Drzewo decyzyjne

Krzysztof Sępień

Dziękuję

Krzysztof Sępień

MIECZYSLAW LOBOCKI

PSYCHOLOGIA
W SZKOLE

Krzysztof Sępień